

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра практичної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія ментальності клієнта

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність **8.03010301 «Практична психологія»**

(шифр і назва напряму підготовки)

інститут, факультет, відділення **Інститут людини**

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Психологія ментальності клієнта» для студентів за спеціальністю «Практична психологія».

Розробник: Лозова Ольга Миколаївна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри практичної психології.

Протокол від “27” серпня 2015 року № 1.

Завідувач кафедри практичної психології

 (О.М. Лозова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія ментальності клієнта» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка. Програму розроблено кафедрою практичної психології на основі «Освітньої програми підготовки магістра практичної психології спеціальності 8.03010301 «Практична психологія» (освітньо-професійного профілю)» і відповідно до навчального плану для всіх спеціальностей денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати магістр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Психологія ментальності клієнта», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

«Психологія ментальності клієнта» належить до циклу обов'язкових навчальних дисциплін, покликаних формувати фахові компетентності практичних психологів, і має міжпредметні зв'язки з дисциплінами «Загальна психологія», «Когнітивна психологія», «Соціальна психологія». Вивчення дисципліни передбачає підвищення професійної компетентності практичних психологів та сприяє ефективній самореалізації їх як фахівців.

Мета курсу – на основі розкриття психологічної суті буденної свідомості людини та особливостей різних типів ментальності розширити навички ефективної професійної взаємодії майбутнього практичного психолога з клієнтами-набувачами психологічних послуг.

Завдання курсу:

- розкриття змісту базових теоретичних засад психології свідомості та теорії ментальності;
- ознайомлення з прийомами та методами дослідження свідомості й ментальностей особистості;
- формування у студентів умінь застосовувати знання та розуміння основних концепцій, теорій свідомості та ментальності, а також життєвих проявів останніх для розв'язання реальних психологічних проблем клієнта.

Вивчення лекційного курсу та індивідуальну навчально-дослідницьку роботу студентів спрямовано на **засвоєння таких знань:**

- зміст та структура поняття «свідомість», «буденна свідомість», «ментальність»;
- типи й види свідомості; механізми утворення складових буденної свідомості та ментальностей;
- розвиток буденної свідомості та ментальності клієнта в онтогенезі;
- психологічні способи діагностики буденної свідомості та ментальності в процесі професійного спілкування практичного психолога.

Опанування курсу під час семінарських занять та самостійної роботи

студенти повинно сприяти формуванню низки **практичних умінь**:

- здатності до аналізу та оцінки типу буденної свідомості та ментальності співрозмовника у консультативному процесі;
- вільного спілкування з клієнтами-представниками різних типів буденної свідомості та ментальностей;
- прояву гнучкості та креативності у спілкуванні з представниками різних ментальностей; толерантності до проявів буденної свідомості;

Опанування студентами курсу сприяє формуванню в них професійно важливих **компетентностей** майбутнього практичного психолога:

- здатності адекватно застосовувати психологічні прийоми та методи діагностування проявів буденної свідомості та ментальності клієнта у майбутній професійній діяльності.
- навички емпатійного слухання, професійної аргументації при психологічному супроводі носіїв різних типів буденної свідомості та ментальності;
- врахування зазначених проявів у встановленні довірливого спілкування з клієнтом;
- уміння обирати доречну стратегію психопрактичної діяльності на підставі експрес-діагностики проявів буденної свідомості і специфіки ментальності клієнта та з урахуванням клієнтського запиту.
- Здатність виділяти й оцінювати соціальні, політичні, культурні складові психологічних явищ.
- Здатність застосовувати практичні уміння з діагностики та корекції проявів буденної свідомості.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 270 год. (9 кредитів), із них 32 год. – лекції, 32 год. – семінарські заняття, 30 год. – семестровий контроль, 160 год. – самостійна робота, 6 год. – індивідуальна робота, 6 год. – консультації, 16 год. – модульний контроль.

Вивчення магістрантами навчальної дисципліни «Психологія ментальності клієнта» завершується складанням іспиту.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 9	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: 8.03010301 «Практична психологія»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 5		1-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання: наукові тези.		Семестр	
Загальна кількість годин – 270		1-й	-
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	32 год.	-
		Практичні, семінарські	
		32 год.	-
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		160 год.	-
		Індивідуальні завдання:	
		6 год.	
Вид контролю:			
	екзамен	-	

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна складається з двох модулів: 1-й модуль – «Психологія буденної свідомості» та 2-й модуль – «Психологія ментальності клієнта».

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО МОДУЛЯ 1 «ПСИХОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВДОМОСТІ»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	нормативна	
	Спеціальність: 8.03010301 «Практична психологія»		
Модулів – 1		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		5	
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		9-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	Лекції	
		16 год.	
		Практичні, семінарські	
		16 год.	
		Лабораторні	
		–	
		Самостійна робота	
		80 год.	
		Модульний контроль:	
		8 год.	
		Вид контролю:	
		іспит	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОГО МОДУЛЯ 1 «ПСИХОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ»

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семинарських	Модульний контроль	Самостійна робота
Змістовий модуль I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ							
1.	Історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці.	14	4	2	2	-	10
2.	Системно-структурний підхід до вивчення буденної свідомості.	16	4	2	2	2	10
3.	Парадигмальний підхід до вивчення буденної свідомості.	16	4	2	2	2	10
4.	Функціональний підхід до вивчення буденної свідомості.	14	4	2	2	-	10
<i>Разом</i>		60	16	8	8	4	40
Змістовий модуль II. ОНТОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ							
5.	Форми існування буденної свідомості в сучасному світі.	16	4	2	2	2	10
6.	Творчий потенціал буденної свідомості.	16	4	2	2	2	10
7.	Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості.	14	4	2	2	-	10
8.	Семантика змінених станів свідомості.	14	4	2	2	-	10
<i>Разом</i>		60	16	8	8	4	40
<i>Разом за навчальним планом</i>		120	32	16	16	8	80

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ»

Лекція 1. «Історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці» (2 год).

Актуальність питання про сутність буденної свідомості. Теоретико-методологічні основи гносеологічного і соціологічного аналізу буденної свідомості. Зв'язок поняття «буденна свідомість» з поняттями «масова свідомість», «практична свідомість», «практичний розум».

Семінар 1. «Історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці» (2 год).

Лекція 2. «Системно-структурний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

Буденна свідомість як система: когнітивні, емоційно-афективні та вольові компоненти. Представленість Когнітивної складової буденної свідомості повсякденним знанням, а ціннісної – здоровим глуздом. Домінування смислових, ціннісних факторів над когнітивними.

Синкретичні складові буденної свідомості: здоровий глузд, емпіричні знання, навички (у тому числі технологічні), звички, забобони, ілюзії, усталені погляди, звичаї, забобони, міфологічні та фольклорні форми (казки, прислів'я, вірування, прикмети та ін.), омані та ін.

Семінар 2. «Системно-структурний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

Лекція 3. «Парадигмальний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

Конкретні типи буденної свідомості. Історичні типи (парадигми) буденної свідомості: предметно-дієва свідомість (епоха нижнього палеоліту); свідомість первісної родової общини («первісне міфологічне свідомість»); епохи – верхній палеоліт, мезоліт, неоліт); свідомість традиційного суспільства (античного і середньовічно-феодального); новоевропейська свідомість (свідомість епохи Модерну); свідомість постмодерну.

Семінар 3. «Парадигмальний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

Лекція 4. «Функціональний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

Основне призначення буденної свідомості – вирішення постійно змінних відносин суб'єкта (набором потреб, інтересів, засобів їх задоволення та ін.), з навколишнім середовищем (матеріально-природного і соціального). Багатофункціональність буденної свідомості: функції регулювання пізнавального ставлення до світу, практична, естетична, соціо-нормативна, аксіологічна функції. Проблема зв'язку буденної свідомості з міфотворчістю.

Семінар 4. «Функціональний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. «ОНТОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВДОМОСТІ»

Лекція 5. «Форми існування буденної свідомості в сучасному світі»
(2 год).

Релігійні форми. Ідеологеми. Реклама. Квазінаукові міфології. «Віртуальна реальність» комп'ютерних ігор, тренажерів, електронних засобів масової інформації. образний склад думки. Метафора. Неоміф.

Семінар 5. «Форми існування буденної свідомості в сучасному світі»
(2 год).

Лекція 6. «Творчий потенціал буденної свідомості» (2 год).

Продуктування чуттєво-наочної образності, встановлення асоціативних зв'язків між чуттєвими образами. Каталізація інтеграційних процесів в духовній культурі; встановлення нових відносин між різними формами свідомості. Підтримка емоційного, чуттєво-афективного ставлення людини до світу; зниження напруження протиріч. Історичні перспективи буденної свідомості в новому типі духовної культури, який складається в епоху постмодерну.

Семінар 6. «Творчий потенціал буденної свідомості» (2 год).

Лекція 7. «Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості» (2 год).

Методи семантичного шкалування: семантичний диференціал (Ч. Осгуд), семантичний радикал (О.С. Виноградова, Н.А. Ейслер); семантичний інтеграл. Асоціативні методи реконструкції індивідуального семантичного простору. Параметричні методи вивчення свідомості. Вимір контекстних зв'язків понять. Методика класифікацій стимулів у психосемантиці. Експерименти О.Ю. Артем'євої й Ю.Г. Вяткіна. Способи обробки наведених даних.

Семінар 7. «Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості» (2 год).

Лекція 8. «Семантика змінених станів свідомості» (2 год).

Природа і механізми порушень знакової діяльності мозку. Семантичні аспекти патопсихолінгвістики: специфіка мислення і мовлення при неврозах та психозах. Знакова природа маніпулювання здоровою свідомістю, механізми „промивання мізків”. Психосемантичні аспекти психотерапевтичного процесу. Знаки-порушники соціальної комунікації.

Семінар 8. «Семантика змінених станів свідомості» (2 год).

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія буденної свідомості». Разом: 120 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год; індивідуальна робота – 9 год., модульний контроль – 8 год.

Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II			
Назва модуля	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ				ОНТОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ			
Кількість балів за модуль	93				93			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій (відвідування – 1 бал)	Історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці	Системно-структурний підхід до вивчення буденної свідомості.	Парадигмальний підхід до вивчення буденної свідомості	Функціональний підхід до вивчення буденної свідомості	Форми існування буденної свідомості в сучасному світі.	Творчий потенціал буденної свідомості	Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості.	Семантика змінених станів свідомості
Семінари	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми семінарських занять (за участь до 10 балів, відвідування – 1 бал)	Історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці	Системно-структурний підхід до вивчення буденної свідомості.	Парадигмальний підхід до вивчення буденної свідомості	Функціональний підхід до вивчення буденної свідомості	Форми існування буденної свідомості в сучасному світі.	Творчий потенціал буденної свідомості	Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості.	Семантика змінених станів свідомості
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Поточний контроль	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			
Підсумковий контроль	40 балів							

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ

Семинар 1. «Історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці» (2 год).

1. Актуальність питання про сутність буденної свідомості.
2. Теоретико-методологічні основи гносеологічного і соціологічного аналізу буденної свідомості.
3. Зв'язок поняття «буденна свідомість» з поняттями «масова свідомість», «практична свідомість», «практичний розум».

Література:

1. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики. – М., 1999.
2. Кузьмина Т. А. Проблема соотношения философии и обыденного сознания в истории философии // Вопросы философии. 1970. №10..
3. Ойзерман Т.И. Философия и обыденное сознание // Вопросы философии. 1967. №4.
4. Тугаринов В.П. Философия сознания. М., 1971.

Семинар 2. «Системно-структурний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

1. Категоріальна структура буденної свідомості.
2. Форми існування значення в буденній свідомості.
3. Суб'єктивна семантика та мовна картина світу.

Література:

1. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики. – М., 1999, с.14-32
2. Бондаренко А.Ф. Социальная психотерапия личности. – К., 1991, с.61-93.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М., 1999, с.8-20.
4. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М., 1998, с.28-32
5. Леонтьев А.А. Психолингвистика и образ мира// Основы психолингвистики. – М., 1997, с.268-279.
6. Леонтьев Д.А. Психология смысла. Природа, структура и динамика смысловой реальности. – М., 1999, с.51-78.
7. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – М., 1997, с.5-6.
8. Уледов А.К. Структура общественного сознания. М., 1968.
9. Улыбина Е.В. Обыденное сознание: структура и функции. Ставрополь. 1998.

10. Шмелёв А.Г. Введение в экспериментальную психосемантику: теоретико-методологические основания и психодиагностические возможности. – М., 1983, с.45-49.

Семинар 3. «Парадигмальний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

1. Предметно-дієва свідомість (епоха нижнього палеоліту);
2. Свідомість первісної родової общини («первісне міфологічне свідомість»); епохи – верхній палеоліт, мезоліт, неоліт);
3. Свідомість традиційного суспільства (античного і середньовічно-феодального);
4. Новоевропейська свідомість (свідомість епохи модерну);
5. Свідомість епохи постмодерну.

Література:

1. Гуслякова Л.Г. Динамика обыденного сознания. Минск. 1985.
2. Лозова О.М. Психосемантика етнічної свідомості.– К.: Освіта України, 2007.– 402 с.: іл., табл.– Бібл.: с. 359-381.
3. Общественное сознание и его формы. М.,1986;
4. Чельшев П.В. Исторические парадигмы обыденного сознания. М., 2003.
5. Чудинов И.А. Обыденное сознание масс. Л., 1973.

Семинар 4. «Функціональний підхід до вивчення буденної свідомості» (2 год).

1. Функція регулювання пізнавального ставлення до світу.
2. Практична, естетична функція буденної свідомості.
3. Соціо-нормативна, аксіологічна функція буденної свідомості.
4. Міфотворчість як функція буденної свідомості.

Література:

1. Миронов М.Е. Обыденное сознание и современность (философский анализ). М., 2002.
2. Пукшанский Б.Я. Обыденное сознание. Опыт философского осмысления. Л., 1987.
3. Касавин И.Т., Щавелев С.П. Анализ повседневности. М., 2004, С. 153-170.
4. Улыбина Е.В. Обыденное сознание: структура и функции. Ставрополь. 1998.
5. Улыбина Е.В. Психология обыденного сознания. М., 2001.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

«ОНТОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ»

Семінар 5. «**Форми існування буденної свідомості в сучасному світі**» (2 год).

1. Релігійні форми буденної свідомості.
2. Квазінаукові міфології.
3. Ідеологеми. Реклама.
4. «Віртуальна реальність» комп'ютерних ігор, тренажерів, електронних засобів масової інформації.
5. Образний склад буденної свідомості. Метафора. Неоміф.

Література:

1. Стереотипы и динамика мышления. – Минск, 1993
2. Столин В.В., Кальвиньо М.М. Личносный смысл: строение и форма существования в сознании// Весник МГУ,серия №14, 1982, с.38-46.
3. Черняк В.А., Талипов К.Т. Диалектика теоретического и обыденного сознания. Алма-Ата. 1985.
4. Заблуждающийся разум? Многообразие вненаучного знания. М., 1990.

Семінар 6. «**Творчий потенціал буденної свідомості**» (2 год).

1. Продукування чуттєво-наочної образності та встановлення асоціативних зв'язків між чуттєвими образами.
2. Каталізація інтеграційних процесів в духовній культурі.
3. Підтримка емоційного, чуттєво-афективного ставлення людини до світу.
4. Зниження напруження, протиріч.
5. Історичні перспективи буденної свідомості в новому типі духовної культури, який складається в епоху постмодерну.

Література:

1. Найдыш О. В. Творческий потенциал обыденного сознания/ О. В. Найдыш // Диалог цивилизаций: Восток-Запад. Глобализация и мультикультурализм: Россия в современном мире. Материалы X научной конференции молодых ученых. - М.: РУДН, 2009. - С. 25-32.
2. Найдыш О. В. Обыденное сознание и мифотворчество/ О. В. Найдыш// Диалог цивилизаций: Восток-Запад. Глобализация и мультикультурализм: Россия в современном мире. Материалы X научной конференции молодых ученых. - М.: РУДН, 2010. - С. 119-128.
3. Рид Т. Исследование человеческого ума на принципах здравого смысла. –СПб., 2000.

Семінар 7. «**Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості**» (2 год).

1. Методи аналізу значення у психосемантиці:

- а) метод суб'єктивного шкалування;
- б) метод семантичного диференціала (Ч.Осгуд);
- в) метод семантичного радикала (О.Р. Лурія, О.С. Виноградова);
- г) метод особистісних конструктів (Дж. Келлі)

2. Прийоми побудови семантичного простору.

3. Асоціативні методи психосемантичних досліджень:

- а) метод вільних асоціацій;
- б) спрямований асоціативний експеримент;
- в) парний асоціативний експеримент;
- г) ланцюговий асоціативний експеримент.

Література:

1. Бондаренко А.Ф. Социальная психотерапия личности. – К., 1991, с.61-93
2. Лурія А.Р. Язык и сознание. – М., 1979, с.67-90
3. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – М., 1997, с.61-101.
4. Серкин В. П. Методы психосемантики / Серкин В. П. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 207 с.
5. Семиченко В.А. Психология речи. – К., 1998, с.44-54
6. Шмелёв А.Г. Введение в экспериментальную психосемантику: теоретико-методологические основания и психодиагностические возможности. – М., 1983, с.77-89.
7. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. – М., 1987

Семінар 8. «Семантика змінених станів свідомості» (2 год).

1. Природа патології знаковості в буденній свідомості.
2. Семантичні порушення в усному мовленні суб'єкта.
3. Психосемантичні аспекти психотерапевтичного процесу.

Література:

1. Блейхер В.М., Крук И.В. Патопсихологическая семантика// Блейхер В.М., Крук И.В. Патопсихологическая диагностика. – К., 1986, с.145-175, 225-232
2. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – М., 2000, с.340-349
3. Спивак Д.Л. Лингвистика изменённых состояний сознания. – М., 1986, с.15-20, с.60-79.
4. Бехтерева Н.П. Здоровый и больной мозг человека. – Л., 1980
5. Кара-Муза С. Манипуляция сознанием. – М., 2002
6. Кузнецов О.Н., Лебедев В.И. Психология и психопатология одиночества. – М., 1972.
7. Лозовая О.Н. Психосемантическая структура поэтического произведения в контексте библиотерапии// Журнал практикующего психолога, 2003, №9, с.59-73.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- 1) Основні етапи становлення предмета психології буденної свідомості.
- 2) Методи семантичного шкалування як окрема дослідницька парадигма.
- 3) Асоціативні методи в дослідженнях буденної свідомості.
- 4) Феномен семантичного простору особистості та його побудова.
- 5) Смысл як структурний елемент буденної свідомості.
- 6) Категоріальна система та ієрархічна структура буденної свідомості.
- 7) Вияви буденної свідомості в рекламних текстах.
- 8) Типові семантичні помилки висловлювання та прийоми їх корекції.
- 9) Поняття когнітивної складності носія буденної свідомості.
- 10) Охарактеризуйте основні парадигми дослідження сучасної буденної свідомості.
- 11) Розкрийте поняття “картина світу” в контексті буденної свідомості.
- 12) Як вбудовані в структуру буденної свідомості соціальні стереотипи, ідеали, зразки?
- 13) Проілюструйте зразки вербального та невербального змісту буденної свідомості .
- 14) Визначте відмінності методів семантичного диференціала, семантичного радикала, семантичного інтеграла.
- 15) Семантичні аспекти буденної свідомості: специфіка мислення і мовлення при неврозах та психозах.
- 16) Основні типи помилок, що порушують якість тексту: логічні, стилістичні, графічні помилки, роздвоєння образу, неправильний зв'язок слів тощо.
- 17) Соціокультурний фон і локальні асоціації в буденній свідомості.
- 18) Природа патології знаковості носія буденної свідомості

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студента із дисципліни оцінюється за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 7.1. , 7.2

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами

поточного (модульного) контролю

Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
Семінарські заняття	44
Відвідування лекцій	8
Модульні контрольні роботи (1, 2)	50
Самостійна робота	40
Підсумкове тестування	40
Підсумковий рейтинговий бал Коефіцієнт 1: 1,82 (182: 1,82 = 100)	100

У процесі оцінювання навчальних досягнень магістрантів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- **Методи письмового контролю:** письмове тестування; письмове реферат, есе.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 7.2

Таблиця відповідності шкали оцінювання ECTS з національною системою оцінювання в Україні та в Київському університеті імені Бориса Грінченка

Оцінка за шкалою ECTS	Значення оцінки	За національною системою	Оцінка за шкалою університету
A	ВІДМІННО – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками	відмінно	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок	добре	82-89
C	ДОБРЕ – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок		75-81
D	ЗАДОВІЛЬНО -посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	задовільно	69-74

Е	ДОСТАТНЬО - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)		60-68
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	незадовільно	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань(умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни		1-34

Кожний модуль включає бали за поточну роботу магістранта на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Модульний контроль знань магістрантів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

ІХ. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

І. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

• **Словесні:** лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

• **Наочні:** спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• **Практичні:** вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом

викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);

XII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Гусякова Л.Г. Динамика обыденного сознания. Минск. 1985.
2. Кара-Муза С. Манипуляция сознанием. – М., 2002
3. Лозова О.М. Психосемантика етнічної свідомості.– К.: Освіта України, 2007.– 402 с.: іл., табл.– Бібл.: с. 359-381.
4. Лурия А.Р. Язык и сознание. – М., 1979, с.67-90
5. Миронов М.Е. Обыденное сознание и современность (философский анализ). М., 2002.
6. Общественное сознание и его формы. М.,1986;
7. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – М., 1997, с.61-101.
8. Пукшанский Б.Я. Обыденное сознание. Опыт философского осмысления. Л., 1987.
9. Серкин В. П. Методы психосемантики / Серкин В. П. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 207 с.
10. Спивак Д.Л. Лингвистика изменённых состояний сознания. – М., 1986,
11. Улыбина Е.В. Обыденное сознание: структура и функции. Ставрополь. 1998.
12. Чельшев П.В. Исторические парадигмы обыденного сознания. М., 2003.

Додаткова:

1. Лозова О.Н. Психосемантическая структура поэтического произведения в контексте библиотерапии// Журнал практикующего психолога, 2003, №9, с.59-73.
2. Блейхер В.М., Крук И.В. Патопсихологическая семантика// Блейхер

- В.М., Крук И.В. Патопсихологическая диагностика. – К., 1986, с.145-175, 225-232
3. Найдыш О. В. Творческий потенциал обыденного сознания/ О. В. Найдыш // Диалог цивилизаций: Восток-Запад. Глобализация и мультикультурализм: Россия в современном мире. Материалы X научной конференции молодых ученых. - М.: РУДН, 2009. - С. 25-32.
  4. Найдыш О. В. Обыденное сознание и мифотворчество/ О. В. Найдыш// Диалог цивилизаций: Восток-Запад. Глобализация и мультикультурализм: Россия в современном мире. Материалы X научной конференции молодых ученых. - М.: РУДН, 2010. - С. 119-128.
  5. Рид Т. Исследование человеческого ума на принципах здравого смысла. –СПб., 2000.

**II. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО МОДУЛЯ 2
«ПСИХОЛОГІЯ МЕНТАЛЬНОСТІ КЛІЄНТА»**

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	нормативна	
	Спеціальність: 8.03010301 «Практична психологія»		
Модулів – 1		Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		5	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: наукові тези.		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		10-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	16 год.	
		Практичні, семінарські 16 год.	
		Лабораторні	
		–	
		Самостійна робота 80 год.	
		Модульний контроль:	
		8 год.	
		Вид контролю:	
		іспит	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семинарських	Семестровий контроль	Модульний Самостійна робота	
Змістовий модуль I.								
ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ								
1.	Історичні та сучасні уявлення про ментальність	17	4	2	2	3	-	10
2.	Генезис, структура й основні життєві прояви ментальності	19	4	2	2	3	2	10
<i>Разом</i>		36	8	4	4	6	2	20
Змістовий модуль II.								
РІЗНОВИДИ МЕНТАЛЬНОСТІ КЛІЄНТА								
3.	Сімейно-релігійні типи ментальності	17	4	2	2	3	-	10
4.	Гендерна ментальність клієнта	19	4	2	2	3	2	10
5.	Етнічна ментальність клієнта	18	4	2	2	4	-	10
6.	Територіально-поселенські ментальності	20	4	2	2	4	2	10
<i>Разом</i>		74	16	8	8	14	4	40
Змістовий модуль III.								
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ КЛІЄНТА								
7.	Проблеми дослідження професійної ментальності	19	4	2	2	5	-	10
8.	Методи дослідження ментальності	21	4	2	2	5	2	10
<i>Разом</i>		40	8	4	4	10	2	20
<i>Разом за навчальним планом</i>		150	32	16	16	30	8	80

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Лекція 1. Історичні та сучасні уявлення про ментальність.

Етапи становлення історії ментальності (за Ж. Ле Гофом). Попередники поняття «ментальність» в науці. Ментальність у психоаналітичній, гуманістичній, екзистенційно-феноменологічній традиції.

Погляди західної та вітчизняної науки на менталітет як наслідок протилежних психологічних культур.

Властивості і характеристики ментальності. Соціальні контексти ментальності. Функції ментальності.

Ментальність і мова.

Семинар 1. Історичні та сучасні уявлення про ментальність (2 год.)

Лекція 2. Генезис, структура й основні життєві прояви ментальності.

Основні життєві прояви ментальності: стереотипи; нахили індивіда до певних типів реакцій; буденна, напіваавтоматична поведінка та мислення; знання, якими володіє спільнота; вірування як донаукові уявлення про довколишній світ; картина (образ) світу й сприйняття себе у світі; громадська думка тощо.

Типи ментальності: сімейна, гендерна, релігійна, етнічна, територіально-поселенська, професійна, субкультурні ментальності.

Система і структура ментальності (О. С. Баронін, А. Х. Гаджієв, А.В. Фурман). Генезис ментальності. Концепція формування ментальності за С.В. Лур'є.

Концепції ментальності у працях вітчизняних вчених. Концепція ментальної психології М.-Л. Чепа. Концепція соціальної психіки О.А.Донченко.

Семінар 2. Генезис, структура й основні життєві прояви ментальності (2 год.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

РІЗНОВИДИ МЕНТАЛЬНОСТІ КЛІЄНТА

Лекція 3. Сімейно-релігійні типи ментальності (2 год.).

Сімейна ментальність як тенденція особистості виконати свої статево-рольові функції на основі отриманих у спілкуванні з родинним середовищем уявлень, знань, умінь, навичок, звичок.

Доісторична сім'я. Ранні форми шлюбно-сімейних стосунків. Простір психологічної близькості.

Язичницька сім'я. Стосунки чоловіка та жінки на базі початкової конфліктності. Ритуальна свобода жінки. Територіальний розподіл на жіночі і чоловічі функції в сім'ї.

Християнська сім'я. Модель розподілу влади, відповідальності й любові. "Велика сім'я".

Католицька сім'я. Ієрархія панування-підкорення. Протестантська сім'я: тенденція паритетності стосунків "дитина-мати-батько" в бік зменшення домінантності батька при збереженні його відповідальності за сім'ю.

Сім'я радянської доби як модель аномальної, язичницької сім'ї з рудиментами православної моделі

Семінар 3 Сімейно-релігійні типи ментальності (2 години).

Лекція 4. Гендерна ментальність клієнта (2 год.).

Гендерна ментальність як тип ментальності індивіда й групи. Питання вродженості чи набутості гендерної ментальності. Конструювання гендера і гендерної ідентичності в різні історичні епохи, цивілізації.

Чинники формування гендерної ментальності: вік, освіта, виховання,

конкретні соціальні ситуації, традиції, норми тощо.

Ментальні відмінності чоловіків і жінок: розбіжності оцінок рольових позицій, стереотипи поведінки.

Чоловічий і жіночий мовні світи. Питання походження чоловічого і жіночого *мовних світів*, спільних і відмінних комунікативних стратегій, специфічних дискурсів. Гендерлект.

Семінар 4. Гендерна ментальність клієнта (2 години).

Лекція 5. Етнічна ментальність клієнта (2 год.).

Етнічний і мономіф як історичний базис етноментальності. Кристалізація колективного "ми" у міфі. Історія етнічного міфу. Мономіф як оповідь про подорож етнічного героя. Схема життєдіяльності соціальних систем (культурний, літературний міф).

Ментальність у структурі етнічної свідомості. Концептуальна модель етнічної свідомості. Неоміфологеми української етнічної ментальності.

Ментально-характерологічні риси східних слов'ян. Позитивні й негативні ментально-характерологічні риси українського, російського, білоруського етносів.

Етномаргінальність як соціокультурний феномен. Етномаргінал як соціальний тип внутрішньо двоїстої особи, яка стоїть на межі двох етнокультурних (лінгвокультурних) світів.

Ментальність внутрішніх мігрантів України. Причини і види внутрішньої міграції. Основні труднощі мігранта на новому місці проживання. Симптоматика культурного шоку.

Семінар 5. Етнічна ментальність клієнта (2 години).

Лекція 6 . Територіально-поселенські ментальності (2 год.).

Провінційна ментальність та її рівні: сільська – рівень сільського соціуму; містечкова – рівень малого провінційного міста; міська – рівень індустріального, адміністративного, культурного центра; провінційна – рівень провінції в цілому.

Сільська ментальність. Життєве середовище селянина. Сільська ментальність цільна і однорідна.

Міська ментальність. Життєве середовище городянина антропогенне (техногенне). Ментальність жителів великого міста.

Містечкова ментальність як соціально-психологічні стереотипи, автоматизми й звички свідомості, закладені вихованням і культурними традиціями, ціннісні орієнтації, значущі уявлення й погляди людей, що живуть у невеликих містах.

Регіональні ментальності України. Схід-Захід-Південь-Центр-Північ.

Семінар 6. Територіально-поселенські ментальності (2 год.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ МЕНТАЛЬНОСТІ КЛІЄНТА

Лекція 7. Проблеми дослідження професійної ментальності (2 год.).

Види професійної ментальності, особливі стилі світосприймання у представників цих спільнот.

Генеза професійної ментальності. Суб'єктивне уявлення про світ,

Професійне бачення світу як система відносин фахівця-професіонала з об'єктами світу. Психологічні параметри ситуацій: оцінка умов ситуацій, виділення професійно значимих параметрів, знаходження відповідного способу поведінки в них. Особливості професійного міжособистісного сприйняття.

Професійні аспекти спілкування. „Професійний світогляд” як специфічний зріз загального світогляду й елемент професійної культури.

Ментальні риси окремих професій.

Семінар 7. Проблеми дослідження професійної ментальності (2 год.)

Лекція 8. Методи дослідження ментальності (2 год.).

Два підходи до вивчення ментальності: розглядати свідомість як психосоціальне явище зсередини та розкривати специфіку ментальності ззовні, шляхом порівняння з системами інших суспільств.

Методологія дослідження провінційності. Метод міждисциплінарних досліджень.

Методи вивчення професійних ментальностей. Експерименти О.Ю. Артем'євої й Ю.Г. Вяткіна. Способи обробки наведених даних

Методи психологічних досліджень ментальності. Метод КМК (Конструювання ментальних карт, Кабрін В.І)

Семінар 8. Методи дослідження ментальності (2 год.)

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія ментальності клієнта»
Разом: 150 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год; індивідуальна робота – 9 год.,
модульний контроль – 8 год.

Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II				Змістовий модуль III	
Назва модуля	Загальні основи психології ментальності		Різновиди ментальностей клієнта				Прикладні аспекти психології ментальності клієнта	
Кількість балів за модуль	59		93				59	
Лекції	1	2	3	4	5-6	7	8	9
Теми лекцій (відвідування – 1 бал)	Історичні та сучасні уявлення про ментальність	Генезис, структура й основні життєві прояви ментальності	Сімейно-релігійні типи ментальності	Гендерна ментальність клієнта	Етнічна ментальність клієнта	Територіально-поселенські ментальності	Проблеми дослідження професійної ментальності	Методи дослідження ментальності
Семінари	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми семінарських занять (за участь до 10 балів, відвідування – 1 бал)	Історичні та сучасні уявлення про ментальність	Генезис, структура й основні життєві прояви ментальності	Сімейно-релігійні типи ментальності	Гендерна ментальність клієнта	Етнічна ментальність клієнта	Територіально-поселенські ментальності	Проблеми дослідження професійної ментальності	Методи дослідження ментальності
Самостійна робота	10 балів		20 балів				10 балів	
ІНДЗ	30 балів							
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)				Модульна контрольна робота 3 (25 балів)	

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Семінар 1. Історичні та сучасні уявлення про ментальність (2 години)

Теоретичні питання:

1. Етапи становлення історії ментальності (за Ж. Ле Гофом).
2. Попередники поняття «ментальність» в науці.
3. Ментальність у психоаналітичній, гуманістичній, екзистенційно-феноменологічній традиції.
4. Погляди західної та вітчизняної науки на менталітет як наслідок протилежних психологічних культур.
5. Властивості і характеристики ментальності. Соціальні контексти ментальності. Функції ментальності.
6. Ментальність і мова.

Практичні завдання: обговорення матеріалів публічної лекції
http://univertv.ru/video/psihologiya/obwaya_i_kognitivnaya_psihologiya/tretya_m_ezhdunarodnaya_konferenciya_po_kognitivnoj_nauke_moskva_2026062008/kak_yazyk_na_kotorom_my

Семінар 2. Генезис, структура й основні життєві прояви ментальності (2 години).

Теоретичні питання:

1. Основні життєві прояви ментальності.
2. Типи ментальності: сімейна, гендерна, релігійна, етнічна, територіально-поселенська, професійна, субкультурні ментальності.
3. Система і структура ментальності (О. С. Баронін, А. Х. Гаджієв, А.В. Фурман).
4. Генезис ментальності. Концепція формування ментальності за С.В. Лур'є.
5. Концепції ментальності у працях вітчизняних вчених.

Практичні завдання: аналіз запропонованих консультативних ситуацій, case study, елементи рольової гри.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Семінар 3. Сімейно-релігійні типи ментальності.

Теоретичні питання:

1. Сімейна ментальність як феномен.
2. Доісторична сім'я. Ранні форми шлюбно-сімейних стосунків. Простір психологічної близькості.
3. Язичницька сім'я. Стосунки чоловіка та жінки; ритуальна свобода

- жінки. Територіальний розподіл функцій в сім'ї.
4. Християнська сім'я. Модель розподілу влади, відповідальності й любові. "Велика сім'я".
  5. Католицька сім'я. Ієрархія панування-підкорення.
  6. Протестантська сім'я.
  7. Сім'я радянської доби як модель аномальної, язичницької сім'ї з рудиментами православної моделі.

Практичні завдання: аналіз запропонованих консультативних ситуацій, case study, елементи рольової гри.

Семінар 4. Гендерна ментальність клієнта (2 години).

Теоретичні питання:

1. Гендерна ментальність як тип ментальності індивіда й групи.
2. Чинники формування гендерної ментальності: вік, освіта, виховання, конкретні соціальні ситуації, традиції, норми тощо.
3. Ментальні відмінності чоловіків і жінок: розбіжності оцінок рольових позицій, стереотипів поведінки тощо.
4. Чоловічий і жіночий мовні світи. Гендерлект.

Практичні завдання: аналіз запропонованих консультативних ситуацій, case study, елементи рольової гри.

Семінар 5. Етнічна ментальність клієнта (4 години).

Теоретичні питання:

1. Етнічний і мономіф як історичний базис етноментальності. Кристалізація колективного "ми" у міфі. Історія етнічного міфу. Мономіф як оповідь про подорож етнічного героя.
2. Ментальність у структурі етнічної свідомості. Концептуальна модель етнічної свідомості. Неоміфологеми української етнічної ментальності.
3. Позитивні й негативні ментально-характерологічні риси українського, російського, білоруського етносів.
4. Етномаргінальність як соціокультурний феномен.
5. Причини і види внутрішньої міграції.
6. Основні труднощі мігранта на новому місці проживання. Симптоматика культурного шоку.

Практичні завдання: обговорення матеріалів публічної лекції <http://www.polit.ru/article/2010/04/14/mentality/>.

Семінар 6. Територіально-поселенські ментальності (2 години).

Теоретичні питання:

1. Провінційна ментальність та її рівні
2. Сільська ментальність. Природність життєвого середовища селянина. Цільність і однорідність сільської ментальності.
3. Міська ментальність. Антропогенне (техногенне) життєве середовище городянина. Ментальність жителів великого міста.

4. Містечкова ментальність: соціально-психологічні стереотипи, автоматизми й звички, ціннісні орієнтації.

5. Регіональні ментальності України. Схід-Захід-Південь-Центр-Північ.

Практичні завдання: обговорення матеріалів <http://smotri.com/video/view/?id=v13549644336>. **ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Семінар 7. Територіально-поселенські ментальності (2 години).

Теоретичні питання:

1. Види професійної ментальності, особливі стилі світосприймання у представників різних професій.
2. Генеза професійної ментальності. Суб'єктивне уявлення про світ професії.
3. Професійне бачення світу як система відносин фахівця-професіонала з об'єктами світу.
4. Психологічні параметри ситуацій. Особливості професійного міжособистісного сприйняття.
5. Професійні аспекти спілкування.
6. Ментальні риси окремих професій.

Практичні завдання: аналіз запропонованих консультативних ситуацій, case study, елементи рольової гри.

Семінар 8. Методи дослідження ментальності (2 години)

Теоретичні питання:

1. Метод семантичного диференціала
2. Методики вербального асоціативного експерименту
3. Методика вільної семантизації візуальних об'єктів
4. Метод семантичної реконструкції значень
5. Опитувальник соціальних аксіом SAS-82 (M.Bond, K.Leung)
6. Діагностичний тест ставлення Г.У. Солдатової

Практичні завдання: психодіагностичний практикум

VI. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

(навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання студентом ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Психологія ментальності клієнта» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

Орієнтовна структура ІНДЗ – самостійне наукове дослідження на одну з заданих тем. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 7.1 і 7.2.

Таблиця 7.1
Критерії оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності теми, формулювання мети та завдань дослідження	4 бали
2.	Складання плану роботи	2 бал
3.	Критичний аналіз суті та змісту ментальності. Виклад фактів, ідей, результатів спостережень у логічній послідовності.	14 балів
4.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблем, коректне застосування термінів.	6 бали
4.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи: титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (прикладні прояви ментальності), список використаних джерел.	4 бали
Разом		30 балів

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання ІНДЗ
(наукового дослідження)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25-30	Відмінно
Достатній	20-24	Добре
Середній	10-19	Задовільно
Низький	0-9	Незадовільно

**Орієнтовна тематика досліджень (ІНДЗ) з навчальної дисципліни
«Психологія ментальності клієнта»**

1. Вербальні особливості ментальності дописувачів інтернету.
2. Етнічна ментальність в усній народній творчості певного (на вибір студента) народу.
3. Етнічна ментальність у казках певного (на вибір студента) народу.
4. Етнічна ментальність у фільмі «Вавілон ХХ» Івана Миколайчука.
5. Етнічна ментальність у фільмі «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова.
6. Когортна специфіка ментальності конкретної (на вибір студента) вікової групи.
7. Ментальність (будь-який тип) героїв мого улюбленого літературного твору.
8. Ментальність героїні Альми з фільму «Персона» Луїса Бунюеля.
9. Ментальність головного героя фільму «Жизнь – смертельная болезнь, передающаяся половым путем» Кшиштофа Зануссі.
10. Ментальність головного героя фільму «Розумник Уїлл Хантінг» Гаса Ван Сента.
11. Ментальність головного героя фільму «Заводной апельсин» Стэнлі Кубрика.
12. Ментальність головного героя фільму «Солярис» Андрея Тарковского.
13. Ментальність головної героїні фільму «Дівчинка Ніхто» Анджея Вайди.
14. Ментальність часу (культури) у фільмі «Господин оформитель» Олега Тепцова.
15. Ментальність часу (культури) у фільмі «Білий птах з чорною ознакою» Юрія Ілленка.
16. Ментальність часу (культури) у фільмі «Заводной апельсин» Стэнлі Кубрика.
17. Ментальність часу (культури) у фільмі «Зеркало для героя» Володимира Хотиненка.
18. Ментальність часу (культури) у фільмі «Маленька Віра» Василя Пічула.
19. Ментальність часу (культури) у фільмі «Неоконченна пьеса для механического пианино» Нікіти Михалкова.

- 20.Ментальність часу (культури) у фільмі «Скромное обаяние буржуазии» Луїса Бунюеля.
- 21.Особливості конкретної (на вибір студента) релігійної ментальності.
- 22.Професійна ментальність конкретної (на вибір студента) професійної групи.
- 23.Соціокультурні ментальності блогерів.
- 24.Соціокультурні ментальності в анекдоті.
- 25.Соціокультурні ментальності у текстах поп-культури.
- 26.Специфіка конкретної (на вибір студента) політичної ментальності.
- 27.Специфіка конкретної (на вибір студента) територіально-поселенської ментальності.

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з дисципліни «Психологія ментальності клієнта».

Студент може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Психологія ментальності клієнта» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 7.1, табл. 7.2.

Таблиця 7.1
**Розрахунок рейтингових балів за видами
поточного (модульного) контролю**

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Семінарські заняття	88
2.	Відвідування лекцій	8
3.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3)	75
4.	Самостійна робота	40

5.	Індивідуальне навчально-дослідне завдання	30
6.	Підсумкове тестування	15
Підсумковий рейтинговий бал Коефіцієнт 1: 2,56 (256: 2,56= 100)		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентом застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; конспект, реферат.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 7.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	ED
75 – 89	«добре»	CB
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і

	творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань і дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу і обов'язі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу магістранта на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ.

1. Етапи становлення історії ментальності (за Ж. Ле Гофом). Попередники поняття «ментальність» у науці.

2. Ментальність у психоаналітичній, гуманістичній, екзистенційно-феноменологічній традиції.

3. Властивості і характеристики ментальності. Соціальні контексти ментальності.
4. Функції ментальності.
5. Ментальність і мова.
6. Основні життєві прояви ментальності.
7. Типи ментальності: сімейна, гендерна, релігійна, етнічна, територіально-поселенська, професійна, субкультурні ментальності.
8. Система і структура ментальності (О. С. Баронін, А. Х. Гаджієв, А.В. Фурман).
9. Генезис ментальності. Концепція формування ментальності за С.В. Лур'є.
10. Концепція ментальної психології М.-Л. Чепи.
11. Концепція соціетальної психіки О.А. Донченко.
12. Сімейна ментальність як феномен.
13. Ментальність язичницької сім'ї. Стосунки чоловіка та жінки; ритуальна свобода жінки. Територіальний розподіл функцій в сім'ї.
14. Ментальність християнської сім'ї. Модель розподілу влади, відповідальності й любові. "Велика сім'я".
15. Ментальність католицької сім'ї. Ієрархія панування-підкорення.
16. Ментальність протестантської сім'ї.
17. Ментальність сім'ї радянської доби.
18. Гендерна ментальність як тип ментальності індивіда й групи.
19. Чинники формування гендерної ментальності: вік, освіта, виховання, конкретні соціальні ситуації, традиції, норми тощо.
20. Ментальні відмінності чоловіків і жінок: розбіжності оцінок рольових позицій, стереотипів поведінки тощо.
21. Чоловічий і жіночий мовні світи. Гендерлект.
22. Етнічний і мономіф як історичний базис етноментальності.
23. Ментальність у структурі етнічної свідомості. Концептуальна модель етнічної свідомості.
24. Позитивні й негативні ментально-характерологічні риси українського, російського, білоруського етносів.
25. Етномаргінальність як соціокультурний феномен. Причини і види внутрішньої міграції.
26. Сільська ментальність. Природність життєвого середовища селянина. Цільність і однорідність сільської ментальності.
27. Міська ментальність. Антропогенне (техногенне) життєве середовище городянина. Ментальність жителів великого міста.
28. Містечкова ментальність: соціально-психологічні стереотипи, автоматизми й звички, ціннісні орієнтації.
29. Регіональні ментальності України. Схід-Захід-Південь-Центр-Північ.
30. Види професійної ментальності, особливі стилі світосприймання у представників різних професій.
31. Генеза професійної ментальності. Суб'єктивне уявлення про світ

професії.

32. Професійне бачення світу як система відносин фахівця-професіонала з об'єктами світу.

33. Професійні аспекти спілкування.

34. Ментальні риси окремих професій.

35. Методи дослідження ментальності. Метод семантичного диференціала.

36. Методи дослідження ментальності. Методики вербального асоціативного експерименту.

37. Методи дослідження ментальності. Методика вільної семантизації візуальних об'єктів.

38. Методи дослідження ментальності. Метод семантичної реконструкції значень.

39. Методи дослідження ментальності. Опитувальник соціальних акціом SAS-82 (M.Bond, K.Leung).

40. Методи дослідження ментальності. Діагностичний тест ставлення Г.У. Солдатової.

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

•*Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

•*Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

•*Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- друковані тестові і контрольні завдання для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

X. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

1. Історія ментальності в німецькій гуманітарній думці (П. Динцельбахер, Х. Клофт).
2. Аналітичний огляд досвіду досліджень основних шкіл і напрямків вивчення ментальності й колективної поведінки.
3. Психологічна роль проявів різнотипних ментальностей в сучасному гуманітарному знанні.
4. Дослідження уявлень, образів, символів, ритуалів і колективної поведінки в контексті історії культури
5. Психосемантичний аналіз проблеми визначення ментальності в різних гуманітарних науках.
6. Зв'язок суспільної свідомості і різних рівнів ментальності.
7. Психологічні прояви масової свідомості, її форми й взаємозв'язки з іншими проявами свідомості людини.
8. Роль і місце ментальності в суспільній свідомості.
9. Ментальні взаємозв'язки людини й суспільства.
10. Ментальні структури суспільства в загальній картині світу.
11. Архетипи, національний характер та етнічна ментальність.

XII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Акопов Г.В. Феномен ментальности как проблема сознания / Акопов Г.В., Иванова Т.В. // Психологический журнал, 2003. – Том 24. – № 1. – С. 47-55.
2. Артемьева Е. Ю. Психосемантические методы описания профессии / Артемьева Е. Ю., Вяткин Ю. Г. // Вопросы психологиию. – 1986. – № 3. – С. 127– 133.
3. Воропаева Т.С. Ментальність як етнопсихологічний феномен: методологічні та теоретичні аспекти / Воропаева Т.С. // Тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості". – ч. I, розд. I. – Київ-Луцьк, 1994. - С. 39-41.
4. Гуревич А.Я. Проблема ментальностей в современной историографии / Гуревич А.Я. // Всеобщая история: Дискуссии, новые подходы. –Вып. 1. –

М., 1989. –С.75-89.

5. Додонов Р. А. Этническая ментальность : опыт социально-философского исследования / Додонов Р. А. – Запорожье : Тандем-У, 1998. – 205 с.

6. История ментальностей. Историческая антропология. Зарубежные исследования в обзорах и рефератах / [под ред. Е. В. Горюнова; сост. Е. М. Михина]. – М. : РАН, Ин-т всеобщей истории, Российский гос. гуманитарный ун-т, 1996. – 255 с.

7. Ментальная репрезентация: динамика и структура / Под ред. Е.А. Андреевой, А.В. Брушлинского. М.:Ин-т психологии РАН, 1998 –319 с.

8. Почепцов О. Г. Языковая ментальность: способ представления мира / Почепцов О. Г. // Вопросы языкознания. – 1996. –№ 6. – С. 118-119.

9. Присяжнюк Ю. П. Ментальність українського селянства в умовах капіталістичної трансформації суспільства / Ю.П. Присяжнюк // Український історичний журнал.– 1999.– № 3. – С. 23–33.

10. Проблемы психологии ментальности / НАН Украины, Ин-т филологии им. Г. С. Сковороды; ред М. В. Попович. – К. : Наук. думка, 2006. – 478 с.

Додаткова.

1. Бакшутова Е.В. Представления об интеллигенции в эпоху социальных трансформаций:http://univertv.ru/video/psihologiya/obwaya_i_kognitivnaya_psihologiya/vserossijskaya_nauchnaya_yubilejnaya_konferenciya_posvyawyonnaya_120letiyu_so_dnya_rozhdeniya_sl_rub/p

2. Российская ментальность. Материалы Круглого стола // Вопросы философии. – 1994. – № 1. – С. 25–53.

3. Иванов В.Н. Политическая ментальность: опыт и перспективы исследования / Иванов В.Н., Назаров М.М. // Социально-гуманитарные знания.– 1998. – № 2. – С. 45-58.

4. Лозова О.М. Методологія психосемантичних досліджень етносу: Монографія / Лозова О.М. – К.: Видавничий дім «Слово», 2011.–188 с.

5. Лозовая О. Н. Ментальность города и села как объект психосемантического исследования: к постановке проблемы / Лозовая О. Н. // Журнал практикующего психолога.– 2009.– Вып. 15.– С. – 130-140.

6. Лозова О.М. Психосемантичний аспект регіональних ментальностей в Україні / Лозова О.М. // Наукові записки НАУКМА: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Т 110.– К. – С.34-39.

7. Феномен коллективного знания: согласование индивидуальных когнитивных структур или формирование наиндивидуальной психологической структуры?http://univertv.ru/video/psihologiya/obwaya_i_kognitivnaya_psihologiya/vserossijskaya_nauchnaya_yubilejnaya_konferenciya_posvyawyonnaya_120letiyu_so_dnya_rozhdeniya_sl_rub/fenomen_kollektivnogo_znaniya_soglasovanie_individualnyh_kognitivnyh_struktur_ili_formirovanie_nadin/.